

بررسی تطبیقی نیروی انسانی و مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در سال ۱۳۸۵

علی امید چهری^۱

دکتر بهزاد کرمی متین^۲

عبدالشهاب چهری^۳

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی تطبیقی نیروی انسانی و مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه و همچنین مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران انجام شده است. این پژوهش با استفاده از روش پیمایشی، وضعیت مجموعه منابع، افزایش سالیانه، نیروی انسانی متخصص و غیرمتخصص، تعداد دانشجو، و تعداد اعضای هیئت علمی در ۱۰ کتابخانه مورد بررسی را نشان و آنها را با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران مورد مقایسه قرار می‌دهد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه و مشاهده مستقیم استفاده شده است. مطابق استاندارد نیروی انسانی متخصص مورد نیاز در کتابخانه‌های مورد مطالعه باید ۱۱۸ نفر باشد، درحالی‌که نتایج پژوهش نشان می‌دهند که ۴۵ نفر (۳۸/۱ درصد) نیروی متخصص در این کتابخانه‌ها وجود دارد. منابع مورد نیاز در کتابخانه‌های مورد پژوهش مطابق استاندارد باید ۱۵۷۲۸۲۰ جلد باشد، درحالی‌که نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تعداد موجودی منابع تنها ۲۸۵۸۰۲ جلد (۱۸/۱ درصد) است و در مجموع کسری ۱۲۸۷۰۱۸ جلدی (۸۱/۹ درصد) را نشان می‌دهد.

کلیدواژه‌ها

دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کتابخانه‌ها، دانشگاه رازی، کتابخانه‌ها، مجموعه‌سازی (کتابخانه‌ها)، کتابخانه‌ها، نیروی انسانی، منابع اطلاعاتی، استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران.

۱. مدرس دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه alichehry@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه BKM_1344@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه shahab351@yahoo.com

مقدمه

کتابخانه‌های دانشگاهی به‌عنوان مراکز مهم اطلاع‌رسانی با گردآوری و انتقال اطلاعات علمی، کانون تأمین امکانات تحقیقی برای استادان و محققان و دانشجویان است، این مهم زمانی تحقق خواهد یافت که کتابخانه دانشگاهی بتواند از لحاظ کمی و کیفی جوابگوی نیازهای مراجعان باشد. نقش کتابخانه‌های دانشگاهی به‌عنوان بخشی از نظام آموزش عالی و مرکز گردآوری و انتقال اطلاعات علمی و نیز به‌عنوان کانونی به‌منظور تأمین امکانات تحقیق برای پژوهشگران محرز است (اعظمی ساردوئی، ۱۳۷۸، ص ۱).

میزان رشد کتابخانه‌های دانشگاهی در هر کشور به امکانات و شرایط خاص آن کشور بستگی دارد، با وجود این، از استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران می‌توان به‌عنوان وسیله‌ای برای ارزیابی کتابخانه‌ها بهره برد و بدین طریق به نقاط قوت و ضعف آنها پی برد و آنگاه به رهنمودی مطمئن برای اقدامات آتی دست یافت. ضرورت پرداختن به کتابخانه‌های دانشگاهی، با توجه به نقش مهمی که دانشگاه‌های امروزی در جامعه ایفا می‌کنند، بیشتر نمایان است. عصری که ما در آن زندگی می‌کنیم عصر دانش و اطلاعات نام دارد و دانشگاه‌ها سردمداران تولید دانش‌اند که برای رسیدن به اهداف خود به کتابخانه‌ای فنی و کارآمد نیاز دارند (اسدی، ۱۳۷۹). دیانی معتقد است «ارزیابی مجموعه‌ها محکی است که درستی یا نادرستی تصمیم‌های گذشته

کتابداران را مشخص می‌سازد و نیز رهنمودی برای تصمیم‌های آینده آنان می‌باشد» (دیانی، ۱۳۶۹، ص ۱۲۹).

استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران معیارهایی است که با تکیه بر استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی آمریکا (ای. سی. آر. ال.)^۴ و دیگر استانداردهای بین‌المللی (ایفلا)^۵، با درنظر گرفتن واقعیات موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی ایران توسط کتابداران متخصص کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تهیه شده است (تعاونی، ۱۳۸۰، ص چهار، پنج). در این تحقیق سه سطح برای استاندارد تعریف شده است که بر اساس آن به کتابخانه‌های درجه یک، درجه دو، و درجه سه رتبه‌بندی می‌شوند و کتابخانه‌هایی که پایین‌تر از این سه سطح باشند با عنوان کتابخانه‌های درجه چهار (زیر سطح استاندارد) معرفی می‌شوند.

با توجه به نقش محوری کتابخانه‌های دانشگاهی در تأمین نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان و نقش کتابداران متخصص در راهنمایی و ارائه اطلاعات با کیفیت به استفاده‌کنندگان، ضرورت انجام این تحقیق برای دانشگاه‌های مورد مطالعه بسیار حیاتی است و نتایج آن می‌تواند راهنمای مناسبی جهت افزایش بهره‌وری و توسعه کتابخانه‌های این دانشگاه‌ها باشد. با توجه به مطالب ارائه شده این پژوهش به بررسی تطبیقی وضعیت نیروی انسانی و مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و رازی

4. Association of College & Research Libraries (ACRL)

5. International Federation of Library Association & Institution (IFLA)

کرمانشاه و مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران پرداخته است، تا از این طریق بتوان با شناسایی نقاط قوت و ضعف کتابخانه‌ها، راهکار مناسبی جهت بهبود وضعیت آنها ارائه نمود.

پیشینه پژوهش

احمدی‌پور (۱۳۷۱)، در تحقیقی به بررسی وضعیت مجموعه، سازماندهی، فضا، بودجه، و خدمات به مراجعه‌کنندگان کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه مازندران پرداخته است. در این تحقیق از روش پیمایشی استفاده شده و گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، مصاحبه با دانشجویان، استادان و کتابداران و اطلاعات مکتوب در کتابخانه‌ها انجام گرفته است. جدول‌هایی نیز بر اساس اطلاعات دریافت شده از پرسشنامه تهیه شده و جامعه مورد بررسی کتابخانه‌های دانشکده‌های اقتصاد بابل، علوم پایه بابل، تربیت دبیر فنی بابل، علوم کشاورزی ساری، و کتابخانه مرکزی بوده و نتایج حاصل از پژوهش حاکی از کمبود فضا، بودجه، نیروی متخصص کتابداری، کمبود کتاب و نشریات مرتبط با نیازهای استفاده‌کنندگان، و عدم سازماندهی صحیح بوده است.

سهی‌راد (۱۳۷۵)، به بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاهی، به منظور تشخیص کمبودها و نارسایی‌ها و نیز تعیین فاصله وضع موجود با وضع مطلوب پرداخت. روش پژوهش پیمایشی از نوع توصیفی و گردآوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه، مصاحبه، و مشاهده بوده است. جامعه مورد مطالعه

شامل ۷ کتابخانه دانشگاه علامه طباطبایی بوده و نتایج حاصل نشان داد کتابخانه‌های این دانشگاه ۲۵/۶ درصد مجموعه مورد نیاز را دارا بوده و فضای کتابخانه‌ها ۲۱ درصد از فرمول‌های استاندارد را دربرگرفته اند. ۴ کتابخانه دارای کمیته انتخاب کتاب بودند و ۲ درصد منابع به مواد غیرچاپی اختصاص داشته‌اند. نیروی متخصص ۱۴ درصد استاندارد و بودجه کتابخانه‌ها ۱/۲ درصد کل بودجه دانشگاه را شامل می‌شود که طبق استاندارد حداقل باید ۶ درصد باشد. چکیده، نمایه، و فهرست مقاله‌ها در کتابخانه تهیه نشده است.

اشراق جهرمی (۱۳۷۰)، به بررسی نقاط ضعف و قوت خدمات و مجموعه کتابخانه‌های مراکز تربیت معلم شهر تهران پرداخت. روش تحقیق پیمایشی بوده و گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، مصاحبه، و مشاهده مستقیم انجام گرفته و جامعه مورد پژوهش را ۱۲ کتابخانه مراکز تربیت معلم را شامل شده است و نتایج حاصل با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی (ای.سی.آر.ال.) سنجیده شده که نشان‌دهنده بی‌توجهی و عدم دلسوزی برخی از مسئولان نسبت به این نهاد فرهنگی، روشن نبودن اهداف و جودی کتابخانه‌ها، عدم کمیته انتخاب کتاب، فقر مجموعه کتابخانه‌های مراکز، فقدان بخش مرجع، عدم خط‌مشی مدون در امر سفارش، مجهز نبودن به فناوری جدید اطلاع‌رسانی، نداشتن مواد غیرچاپی، وجود نظام سلیقه‌ای برای طبقه‌بندی کتاب‌ها، مشخص نبودن مدیریت کتابخانه‌ها، عدم تناسب زمان و ساعات دسترسی دانشجویان

به کتابخانه، تجهیزات ناکافی، فقدان فضای مناسب، و عدم تخصیص بودجه لازم از مشکلات اساسی این کتابخانه‌ها بوده است. با توجه به نتایج به دست آمده، تثبیت موقعیت شغلی کتابداران، تخصیص بودجه مورد نیاز، بازآموزی کارکنان فعلی کتابخانه‌ها، تشکیل کمیته انتخاب، استفاده از نظام قفسه باز، افزایش ساعات کار، و توسعه فضای کتابخانه‌ها پیشنهاد شده است.

خانی‌پور (۱۳۷۸) با استفاده از روش پیمایشی و بهره‌گیری از پرسشنامه و مصاحبه، اطلاعات لازم در خصوص کتابخانه‌ها و نحوه عملکردشان در حوزه‌های ذخیره و جذب منابع و اطلاعات، مدیریت، سازماندهی، و ارائه و اشاعه آن به مخاطبان را گردآوری و سپس با استانداردهای موجود کتابخانه‌های دانشگاهی آمریکا (ای.سی.آر.ال) مقایسه و ارزیابی شده است. نتایج بررسی نشان داد که وضعیت کتابخانه‌ها زیر استاندارد قرار دارند. عبدالحسین‌زاده (۱۳۷۷) پژوهشی به روش تاریخی و پیمایشی در مورد کتابخانه‌های دانشگاه تبریز انجام داد. هدف از انجام این تحقیق ارائه تصویری روشن و جامع از وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه تبریز جهت دستیابی به شناختی صحیح از سیر تحول و فراز و نشیب آن و فراهم نمودن زمینه مقایسه بین وضعیت موجود و مطلوب بوده است. نتایج بررسی وی نشان داد که مدیران کتابخانه‌های مورد پژوهش با اصول کتابداری آشنایی کافی نداشته‌اند. مجموعه کتابخانه‌ها دارای ۴۷۴۴۵۳ جلد است که کفاف نیازهای اطلاعاتی مراجعانش را نداشته است. یعنی

فقط ۵۱/۹۵ درصد آن را واجد بوده است. به نظر محقق از عوامل مؤثر در این کمبود، عدم توجه کافی به مجموعه‌های غیرچاپی و بی‌توجهی به گسترش مجموعه، همگام با رشته‌های تحصیلی، در مقاطع تکمیلی بوده است. از نتایج دیگر این تحقیق، فقدان نظام متمرکز برای خدمات فنی و عمومی، کمبود فضا و امکانات، کمبود نیروی انسانی، و کمبود بودجه را نشان داده است.

علوی (۱۳۷۲) به تحقیقی درباره وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه ارومیه پرداخت. هدف از انجام این تحقیق بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه ارومیه بود. روش تحقیق پیمایشی بود و گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، مصاحبه، و مشاهده مستقیم انجام گرفت. جامعه مورد بررسی شامل کتابخانه‌های ۵ دانشکده و ۲ آموزشگاه است به انضمام کتابخانه مرکزی دانشگاه ارومیه. نتایج نشان می‌دهد که مدیران تمام کتابخانه‌ها از تخصص لازم کتابداری و اطلاع‌رسانی برخوردار نبوده‌اند. فعالیت نیروهای متخصص کتابداری در بخش‌های مختلف کتابخانه مانند تهیه و سفارش کم بوده، بودجه ناکافی و نامشخص بوده است، کمیته انتخاب کتاب وجود نداشته، بین کتابخانه‌های این دانشگاه همکاری و مشارکتی دیده نشده است، اساسنامه مکتوب در امر انتخاب و تهیه مواد وجود نداشته، و مراجعان با شیوه درست استفاده از کتابخانه آشنا نبوده‌اند. اداره کتابخانه با سیستم بسته، عدم کتابداران مرجع متخصص، عدم کلاس‌های بازآموزی و کارآموزی برای کتابداران، فقدان وسایل

تکثیر، و کمبود کتاب‌های مرجع و فضای مطالعه از مشکلات دیگر این کتابخانه‌ها بوده است. استفاده از مدیران متخصص، برگزاری کلاس‌های کارآموزی، تدوین خط‌مشی انتخاب، افزایش مجموعه کتاب‌ها و توسعه فضای کتابخانه‌ها از جمله پیشنهادات ارائه شده این پژوهش بوده است.

آشور⁶ (۱۹۹۱)، استادیار علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه نفت و معدن عربستان، کتابخانه‌های دانشگاهی سعودی را بر اساس استانداردهای ای.سی.آر.ال. ارزیابی نموده است. محقق با استفاده از روش پیمایشی وضعیت ۷ کتابخانه دانشگاه سعودی را مورد بررسی قرار داده است. در این بررسی روشن شد که مجموعه شش کتابخانه دانشگاهی، به استثنای دانشگاه ملک سعود، پایین‌تر از استانداردها هستند. دلایل کمبود مجموعه‌ها عبارت‌اند از: فقدان طرح‌های مجموعه‌سازی، مشکلات مدیریتی، و عدم کفایت مالی. از این گذشته، عدم شرکت اعضای دانشکده در مجموعه‌سازی و فقدان امانت بین کتابخانه‌ای و جست‌وجوی پیوسته در برخی کتابخانه‌ها نیز در مجموعه ضعیف دخیل هستند. در نتیجه، توصیه می‌کند که برای بهبود این وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه سعودی برنامه‌های مجموعه‌سازی را جدی بگیرند، قبل از ایجاد دوره‌های تحصیلات تکمیلی جدید، امکانات کتابخانه بررسی شود، دسترسی به منابع اطلاعات خارجی از طریق امانت بین کتابخانه‌ای و امکانات جست‌وجوی

پیوسته در دسترس قرار گیرد، و بالاخره بودجه مستقلی به کتابخانه اختصاص داده شود تا نیازهای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی را برآورده سازد.

ویلسون⁷ (۱۹۸۹) به بررسی کتابخانه‌های دانشگاهی دانشگاه می‌سی‌سی‌پی پرداخت. این تحقیق برای دریافت درجه دکتری کتابداری از دانشگاه می‌سی‌سی‌پی انجام شده است. در این بررسی، وضعیت موجود کتابخانه‌های دانشگاهی دانشگاه می‌سی‌سی‌پی، دانشگاه ایالتی می‌سی‌سی‌پی، دانشگاه می‌سی‌سی‌پی جنوبی، و دانشگاه ایالتی جکسون مورد مطالعه قرار گرفت. این تحقیق توسعه تاریخی هر کتابخانه دانشگاهی را در ارتباط با استانداردهای ای.سی.آر.ال. دنبال کرده است و نیز تعداد کتاب‌ها، مخارج و سرمایه‌ها، و الگوهای پرسنلی کتابخانه‌های جامع دانشگاهی را با گروه‌های مشابه مورد مقایسه قرار داد. اطلاعات از رؤسا و کارکنان کتابخانه‌ها، با توجه به استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی، اخذ شده و در فهرست ارزیابی ثبت گردید. بازدیدهای سه روزه از هر دانشگاه، زمان لازم برای مصاحبه‌های فردی و مطالعاتی در زمینه فضای کتابخانه را فراهم می‌کرد. اطلاعات در ۴ نمودار و ۵۱ جدول گنجانده شد.

آگوندیپه⁸ (۱۹۸۲) در پژوهش خود با عنوان «استاندارد نیروی انسانی برای کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه» نشان داد که بیشتر کتابخانه‌های تحت مطالعه زیر سطح

6. Ashoor

7. Wilson

8. Ogundipe

استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی آفریقا قرار دارند.

انزوتا^۹ (۱۹۸۹) در یک بررسی با عنوان «رزشیابی مجموعه و نیروی انسانی و خدمات کتابخانه‌های دانشکده‌ای تعلیم و تربیت در نیجریه» ۲۰ کتابخانه را مورد بررسی قرار داده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین نیروی انسانی ۳۲ نفر مربوط به کتابخانه اووری^{۱۰} است و کتابخانه‌های ازاره^{۱۱}، کاستینالا^{۱۲}، و او. آراو^{۱۳} دارای کمترین نیروی انسانی و به عبارتی فاقد نیروی انسانی بوده‌اند. تعداد کل نیروی انسانی مورد نیاز ۱۴۷ نفر بوده است. تعداد کل نیروی انسانی متخصص جامعه مورد مطالعه ۳۹ نفر بوده که بیشترین آن ۲۲ نفر در مقطع کارشناسی کتابداری است. نتیجه پژوهش بیانگر آن است که کمبود نیروی انسانی در کتابخانه‌های مورد پژوهش وجود دارد.

تعریف مفاهیم

استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران: معیارهایی است که با تکیه بر استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی آمریکا و دیگر استانداردهای بین‌المللی ایفلا، با در نظر گرفتن واقعیات موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، توسط کتابداران متخصص کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تهیه شده است (تعاونی، ۱۳۸۰).

مجموعه: در این تحقیق مجموعه شامل تمام مواد کتابخانه‌ای اعم از کتاب، نشریه ادواری،

فیلم، اسلاید، نوار ضبط صوت، نوار ویدئو، نرم‌افزار کامپیوتری، دیسک نوری، و مانند آن است؛ مشروط بر اینکه به نحوی سازماندهی شده و در مجموعه کتابخانه قرار گرفته باشد.

سطوح استاندارد: در این تحقیق سه سطح برای استاندارد تعریف شده است، به این صورت که کتابخانه‌هایی که بین ۹۱ تا ۱۰۰ درصد مجموعه استاندارد را در اختیار داشته باشند کتابخانه‌های درجه یک و کتابخانه‌هایی که بین ۷۵ تا ۹۰ درصد مجموعه را در اختیار داشته باشند کتابخانه‌های درجه دو، بین ۵۰ تا ۷۴ درصد کتابخانه‌های درجه سوم، و کمتر از ۵۰ درصد به عنوان کتابخانه‌های درجه چهار (زیر سطح استاندارد) محسوب خواهند شد (اعظمی ساردوئی، ۱۳۷۸).

نیروی انسانی: شامل کلیه کارکنانی می‌شود که بدون توجه به مدرک تحصیلی در کتابخانه‌های مورد ارزیابی دارای پست کتابداری هستند.

هدف و فایده پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی تطبیقی نیروی انسانی و مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است. انتظار می‌رود این پژوهش با ارائه پیشنهادات به مسئولان در جهت رفع کاستی‌های احتمالی و رسیدن به وضعیت مطلوب یاری نماید.

9. Nzotta

10. Owerri

11. Azare

12. Kastinaala

13. ORO

سؤالات پژوهش

و دانشگاه جمع‌آوری و در برگه اطلاعاتی ثبت شد و با استفاده از روش‌های آماری، اطلاعات به‌دست آمده تجزیه و تحلیل و یافته‌ها با استانداردهای مجموعه و نیروی انسانی کتابخانه‌های دانشگاهی ایران مقایسه شدند.

استاندارد نیروی انسانی

طبق استاندارد، به ازای هر ۲۵۰ دانشجوی و استاد تمام وقت یک نفر متخصص یا کمک متخصص، به ازای هر ۲۵۰۰۰ جلد کتاب یا سایر منابع کتابخانه‌ای موجود در مجموعه یک نفر متخصص یا کمک متخصص، و به ازای هر ۲۵۰۰ جلد افزایش سالانه مجموعه یک نفر متخصص یا کمک متخصص لازم است.

استاندارد مجموعه

محاسبه مجموعه هر کتابخانه مستقل دانشگاهی بر مبنای فرمول زیر انجام گیرد:

$$V = 20000D + 3000M + 330U + 12E + 100F + \text{مجموعه پایه}$$

در این فرمول:

F = تعداد اعضای هیئت علمی تمام‌وقت،

E = تعداد کل دانشجویان تمام‌وقت،

U = تعداد رشته‌های کارشناسی،

M = تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد،

D = تعداد رشته‌ها در سطح دکتری، و

V = تعداد کل مجموعه کتابخانه می‌باشد.

«مجموعه پایه» رقمی ثابت و نمایانگر حداقل مجموعه‌ای است که باید همزمان با گشایش هر واحد دانشگاهی در کتابخانه موجود باشد. این رقم برای رشته‌های مختلف

۱. فراوانی نیروی انسانی شاغل در هریک از کتابخانه‌ها از نظر تعداد، سطح تحصیلات و نوع تخصص چقدر است؟

۲. وضعیت مدیران کتابخانه‌ها از لحاظ تخصص و سطح تحصیلات چگونه است؟

۳. نیاز هر یک از کتابخانه‌ها به نیروی انسانی متخصص و غیرمتخصص در مقایسه با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران چگونه است؟

۴. رتبه هریک از کتابخانه‌های مورد بررسی نسبت به یکدیگر، از لحاظ تعداد نیروی انسانی موجود، در مقایسه با استانداردها چگونه است؟

۵. تعداد منابع و مجموعه موجود و افزایش سالیانه منابع در کتابخانه‌ها، مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران چقدر است؟

۶. نیاز هر یک از کتابخانه‌ها به منابع، در مقایسه با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران چگونه است؟

خلاصه روش اجرای طرح

تمام اطلاعات لازم در مورد مجموعه و نیروی انسانی هر دانشکده با مراجعه به تمام کتابخانه‌ها و بایگانی دانشکده‌های مورد بررسی در برگه اطلاعاتی که به این منظور تهیه شده ثبت شد. ضمناً تعداد اعضای هیئت علمی، تعداد دانشجویان، تعداد رشته‌های کارشناسی، تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد، و تعداد رشته‌های دکتری نیز با مراجعه به مسئولان آموزش هر دانشکده

به شرح زیر است:

- دانشکده ادبیات و علوم انسانی ۴۸۰۰۰
مدرک، علوم اجتماعی ۴۰۰۰۰، علوم پایه
۳۲۰۰۰، فنی و مهندسی ۳۲۰۰۰، پزشکی
۴۰۰۰۰، هنر ۱۸۰۰۰ و دانشکده کشاورزی
۲۸۰۰۰ مدرک می‌باشد.

مورد پژوهش به صورت تمام وقت مشغول
به تدریس‌اند. از این تعداد ۲۵۱ نفر (۵۳/۸
درصد) در دانشگاه رازی کرمانشاه اشتغال
دارند. بعد از آن دانشگاه علوم پزشکی با ۲۱۶
نفر (۶۷/۲ درصد) قرار دارد. همچنین، در
دانشگاه‌های مورد مطالعه، ۱۴۶۰ نفر دانشجو
به تحصیل مشغول‌اند که از این تعداد دانشگاه
رازی با دارا بودن ۹۵۶۳ نفر دانشجو (۸۳/۴
درصد) بیشترین دانشجو را به خود اختصاص
داده است و سپس دانشگاه علوم پزشکی
کرمانشاه با ۱۸۹۷ دانشجو (۱۶/۵ درصد) قرار
دارد. در دانشگاه‌های مورد مطالعه تعداد ۳۴
رشته در مقطع کارشناسی تدریس می‌شود
که ۳۰ رشته از این تعداد (۸۸/۲ درصد) در
دانشگاه رازی تدریس می‌شود و دانشگاه علوم
پزشکی با ۴ رشته (۱۱/۷ درصد) در رتبه بعد
قرار دارد. در مقطع کارشناسی ارشد نیز در
این دانشگاه‌ها ۲۶ رشته تدریس می‌شود که
از این تعداد دانشگاه رازی کرمانشاه ۲۴ رشته

روش گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها
از طریق برگه اطلاعاتی که برای جمع‌آوری
اطلاعات طراحی شده بود تمام اطلاعات مورد نظر
جمع‌آوری گردید و با استفاده از روش‌های آمار
توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و از
روش‌های آماری مثل فراوانی، میانگین، درصد،
تعیین شاخص‌ها، و مقایسه با استاندارد برای
تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که در مجموع
۴۶۷ نفر عضو هیئت علمی در دانشگاه‌های

جدول ۱. تعداد اعضای هیئت علمی، دانشجویان، و رشته‌های تحصیلی تحت پوشش در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و
دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۸۵

ردیف	نام کتابخانه	تعداد اعضای هیئت علمی	تعداد دانشجویان	تعداد رشته‌های کارشناسی	تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد	تعداد رشته‌های دکتری
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۲۱۶	۱۸۹۷	۴	۲	۱۳
۲	دانشکده پزشکی	۱۵۸	۹۰۰	۰	۲	۱۲
۳	دانشکده بهداشت	۱۳	۳۲۵	۲	۰	۰
۴	پرستاری و مامایی	۴۰	۵۱۰	۲	۰	۰
۵	دانشکده داروسازی	۵	۱۶۲	۰	۰	۱
۶	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۲۵۱	۹۵۶۳	۳۰	۲۴	۳
۷	دانشکده علوم	۸۱	۳۵۰۰	۸	۱۲	۳
۸	دانشکده کشاورزی	۴۸	۱۱۹۱	۶	۴	۰
۹	دانشکده ادبیات	۷۰	۳۴۷۲	۱۰	۵	۰
۱۰	دانشکده فنی	۵۲	۱۴۰۰	۶	۳	۰
	مجموع	۴۶۷	۱۱۴۶۰	۳۴	۲۶	۱۶

۹۲/۳ درصد) و دانشگاه علوم پزشکی ۲ رشته در سطح کارشناسی ارشد (۷/۷ درصد) دارا می‌باشند. در مقطع دکتری نیز ۱۶ رشته در دانشگاه‌های مورد مطالعه تدریس می‌شود که بیشترین این رشته‌ها در دانشگاه علوم پزشکی با ۱۳ رشته (۸۱/۲ درصد) است. از این تعداد، ۱۱ رشته در سطح دکتری تخصصی و ۲ رشته در سطح دکتری عمومی است. دانشگاه رازی نیز با داشتن ۳ رشته در سطح دکتری تخصصی در رتبه بعد جای دارد.

در کتابخانه‌های مورد مطالعه ۹۴ نفر کارمند شاغل‌اند. از این تعداد ۴۵ نفر (۴۷/۸ درصد) دارای تحصیلات کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند و ۴۹ نفر (۵۲/۲ درصد) غیرمتخصص‌اند. در بین متخصصان ۸ نفر (۱۷/۷ درصد) دارای مدرک کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۸ نفر (۶۲/۲ درصد) دارای مدرک کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی، و ۹ نفر (۲۰ درصد) دارای مدرک

کاردانی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند. در بین کارکنان غیرکتابدار نیز ۱۲ نفر (۲۴/۵ درصد) زیردیپلم‌اند و بیشترین تعداد یعنی ۲۳ نفر (۴۷ درصد) دارای دیپلم می‌باشند، ۵ نفر (۱۰/۲ درصد) دارای مدرک کاردانی و ۹ نفر (۱۸/۴ درصد) دارای مدرک کارشناسی در رشته‌های غیرکتابداری می‌باشند.

نتایج نشان می‌دهند که در کتابخانه‌های مورد مطالعه، از کل نیروهایی که مدیریت این مراکز را برعهده دارند ۹۰ درصد، دارای تخصص در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشند و ۱۰ درصد دارای تخصص کتابداری نیستند.

یافته‌ها نشان می‌دهند که بیشترین نیروهای متخصص کتابداری (۲۲/۲ درصد) در بخش فهرست‌نویسی به فعالیت مشغول‌اند. دومین بخش از لحاظ فراوانی نیروی انسانی متخصص (۲۰ درصد) ریاست کتابخانه است.

فراوانی نیروهای غیرمتخصص در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد

جدول ۲. تعداد کارکنان کتابدار و غیرکتابدار شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۸۵

جمع کل	غیرکتابدار						کتابدار			سطح تحصیلات
	دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	زیردیپلم	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	
	۰	۰	۹	۵	۲۳	۱۲	۸	۲۸	۹	
۹۴	۴۹						۴۵			مجموع

جدول ۳. سطح تحصیلات مدیران کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۸۵

جمع کل	غیرمتخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی						متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی			سطح تحصیلات
	دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	زیردیپلم	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	
	-	-	-	-	۱		۴	۴	۱	
۱۰	۱						۹			مجموع

جدول ۴. فراوانی نیروهای متخصص کتابداری در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های مورد مطالعه در سال ۱۳۸۵

درصد	مجموع	دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	مقاطع تحصیلی	نوع فعالیت
۲۰	۹	۰	۴	۴	۱	ریاست کتابخانه	
۲۲/۲	۱۰		۱	۸	۱	فهرست‌نویسی و رده‌بندی	
۱۵/۶	۷	۰	۰	۷	۰	مرجع و مجلات	
۱۷/۸	۸	۰	۰	۵	۳	امانت و گردش مواد	
۱۳/۳	۶	۰	۲	۳	۱	اینترنت و بانک‌های اطلاعاتی	
۲/۲	۱	۰	۰	۰	۱	سفارشات	
۲/۲	۱	۰	۰	۱	۰	رایانه	
۶/۷	۳	۰	۱	۰	۲	سایر بخش‌ها	
۱۰۰	۴۵	۰	۸	۲۸	۹	مجموع	

در زمینه نیروی انسانی، در کل کتابخانه‌های مورد مطالعه ۴۵ نفر کتابدار وجود دارد، که در ۱۰ کتابخانه دانشگاهی به فعالیت مشغول‌اند. کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی با ۱۲۳ درصد در رتبه اول قرار دارد و از نظر نیروهای غیرمتخصص نیز مشاهده می‌شود که ۴۹ نفر در

که ۲۶/۵ درصد این نیروها در بخش امانت و گردش مواد به فعالیت مشغول می‌باشند. دومین بخش از لحاظ فراوانی نیروی غیرمتخصص، بخش رایانه با ۲۰/۴ درصد می‌باشد و ۱۴/۲ درصد نیز در بخش مرجع و مجلات به خدمت مشغول می‌باشند.

جدول ۵. فراوانی نیروهای غیرمتخصص کتابداری در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های مورد مطالعه در سال ۱۳۸۵

درصد	مجموع	دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	زیردیپلم	مقاطع تحصیلی	نوع فعالیت
۲	۱	-	-	-	-	۱	-	ریاست کتابخانه	
۱۲/۲	۶	-	-	۱	۱	۴	-	فهرست‌نویسی و رده‌بندی	
۱۴/۳	۷	-	-	۲	۲	۳	-	مرجع و مجلات	
۲۶/۶	۱۳	-	-	۳	-	۸	۲	امانت و گردش مواد	
۱۰/۲	۵	-	-	۳	۱	۱	-	اینترنت و بانک‌های اطلاعاتی	
۰	-	-	-	-	-	-	-	سفارشات	
۲۰/۴	۰۱	-	-	۳	۴	۳	-	رایانه	
۱۴/۳	۷	-	-	۲	۲	۳	-	سایر بخش‌ها	
۱۰۰	۴۹	-	-	۱۴	۱۰	۲۳	۲	مجموع	

جدول ۶. مقایسه تعداد کتابدار مورد نیاز بر اساس استاندارد با کتابدار موجود در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۸۵

ردیف	نام کتابخانه	تعداد کتابدار مورد نیاز بر اساس استاندارد	تعداد کتابدار موجود	درصد نسبت کتابدار موجود به کتابدار مورد نیاز	تعداد نیروهای غیر متخصص موجود	تعداد نیروهای غیر متخصص بر اساس استاندارد	درصد نسبت سایر نیروهای موجود با تعداد استاندارد
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۱۳	۱۶	۱۲۳	۲۰	۸	۲۵۰
۲	دانشکده پزشکی	۶	۳	۵۰	۲	۴	۵۰
۳	دانشکده بهداشت	۳	۱	۳۳	۲	۲	۱۰۰
۴	پرستاری و مامایی	۴	۱	۲۵	۳	۲	۶۶/۶
۵	دانشکده داروسازی	۲	۲	۱۰۰	۱	۱	۱۰۰
۶	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۴۳	۱۴	۳۲/۵	۹	۲۶	۲۹
۷	دانشکده علوم	۱۶	۲	۱۲/۵	۲	۱۰	۲۰
۸	دانشکده کشاورزی	۷	۱	۱۴/۳	۳	۴	۷۵
۹	دانشکده ادبیات	۱۶	۳	۱۸/۷	۴	۱۰	۲۵
۱۰	دانشکده فنی	۸	۲	۲۵	۳	۵	۶۰
	مجموع	۱۱۸	۴۵	۳۸/۱	۴۹	۷۲	۶۸

جدول ۷. مقایسه تعداد منابع مورد نیاز بر اساس استاندارد با تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۸۵

ردیف	نام کتابخانه	منابع مورد نیاز بر اساس استاندارد	منابع موجود در کتابخانه	کسری تعداد منابع موجود با منابع مورد نیاز	در صد نسبت منابع موجود به منابع مورد نیاز	مجموعه زیر استاندارد است
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۳۵۱۷۰۴	۸۱۹۴۲	۲۶۹۷۶۲	۲۳/۳	بلی
۲	دانشکده پزشکی	۳۱۲۶۰۰	۲۰۵۴۳	۲۹۲۰۵۷	۶/۵	بلی
۳	دانشکده بهداشت	۴۵۸۷۰	۱۰۹۲۳	۳۴۹۴۷	۲۳/۸	بلی
۴	پرستاری و مامایی	۵۰۷۹۰	۲۳۱۷۲	۲۷۶۱۸	۴۵/۶	بلی
۵	دانشکده داروسازی	۶۲۴۴۴	۳۲۶۰	۵۹۱۸۴	۵/۲	بلی
۶	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۳۲۷۵۰۶	۶۱۶۳۴	۲۶۵۸۷۲	۱۸/۸	بلی
۷	دانشکده علوم	۱۸۰۷۸۰	۱۴۷۳۸	۱۶۶۰۴۲	۸	بلی
۸	دانشکده کشاورزی	۶۱۱۰۲	۱۳۶۸۵	۴۷۴۱۷	۲۲/۳	بلی
۹	دانشکده ادبیات	۱۱۵۰۱۴	۳۴۳۶۰	۸۰۶۵۴	۲۹/۸	بلی
۱۰	دانشکده فنی	۶۵۰۱۰	۲۱۵۴۵	۴۳۴۶۵	۳۳/۱	بلی
	مجموع	۱۵۷۲۸۲۰	۲۸۵۸۰۲	۱۲۸۷۰۱۸	۱۸/۱	بلی

جدول ۸. مقایسه کلی تعداد منابع مورد نیاز بر اساس استاندارد با تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۸۵

ردیف	نام کتابخانه	منابع مورد نیاز بر اساس استاندارد	منابع موجود در کتابخانه	کسری تعداد منابع موجود با منابع مورد نیاز	درصد نسبت منابع موجود به منابع مورد نیاز	مجموعه زیر استاندارد است
۱	کتابخانه‌های دانشگاه رازی کرمانشاه	۷۴۹۴۱۲	۱۴۵۹۶۲	۶۰۳۴۵۰	۱۹/۵	بلی
۲	کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه	۸۲۳۴۰۸	۱۳۹۸۴۰	۶۸۳۵۶۸	۱۷	بلی
	مجموع	۱۵۷۲۸۲۰	۲۸۵۸۰۲	۱۲۸۷۰۱۸	۱۸/۱	بلی

مطالعه، ۴۷/۸ درصد افراد دارای تحصیلات کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشند و ۵۲/۲ درصد غیرمتخصص می‌باشند. خانی‌پور، سهی‌راد، انزوتا، و آگون‌دپ در پژوهش‌های جداگانه‌ای به نتایج مشابهی دست یافتند.

در بین متخصصان، ۱۷/۷ درصد دارای مدرک کارشناس ارشد، ۶۲/۲ درصد دارای مدرک کارشناسی، و ۲۰ درصد دارای مدرک کاردانی کتابداری و اطلاع‌رسانی‌اند. در بین کارکنان غیرکتابدار ۲۴/۵ درصد زیر دیپلم ۴۷ درصد نیز دیپلم می‌باشند، ۱۰/۲ درصد دارای مدرک کاردانی و ۱۸/۴ درصد دارای مدرک کارشناسی در رشته‌های غیرکتابداری هستند. مطابق بند ۳-۲-۳ استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران میانگین نسبت بین کتابداران متخصص (کارشناس ارشد کتابداری و بالاتر) به کل کارمندان حدود ۲۰ درصد است درحالی‌که می‌بینیم کمتر از نصف این تعداد، یعنی ۸ نفر (۴۰ درصد)، متخصص کتابداری وجود دارد که همه آنها دارای مدرک کارشناسی ارشد کتابداری هستند.

بر اساس بند ۳-۲-۴ استاندارد نیروی انسانی

این کتابخانه‌ها فعالیت می‌کنند که در این بخش نیز کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی با ۲۵۰ درصد در رتبه اول قرار دارد.

مطابق یافته‌ها موجودی مجموعه کل کتابخانه‌ها ۲۸۵۸۰۲ منبع می‌باشد و می‌توان گفت که کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی با دارا بودن ۴۵/۶ درصد، بهترین مجموعه از نظر نزدیک بودن استاندارد می‌باشد و کتابخانه‌های دانشکده فنی با داشتن ۳۳/۱ درصد در رتبه دوم قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به عملکردها و وظایف کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابداران شاغل در این نوع کتابخانه‌ها باید تحصیلات عالی کتابداری داشته باشند؛ بدین معنا که در بخش‌های اصلی کتابخانه باید کتابداران با مدارک تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد، و بالاتر در رشته کتابداری مشغول به کار شوند تا بتوانند ارتباط بهتری با مخاطبان خود یعنی استادان و دانشجویان برقرار کنند. مطابق یافته‌ها، در کتابخانه‌های مورد

میانگین نسبت متخصصان رشته کتابداری به مجموع کتابداران نیمه متخصص (کارדانی و کارشناسی کتابداری) ۳۳ درصد است، یعنی به ازای هر متخصص کتابداری ۲ نفر کتابدار کمک متخصص در کتابخانه خدمت کنند که در این زمینه می‌توان گفت کتابخانه‌های مورد مطالعه به ظاهر بالاتر از حد استاندارد است، چون به ازای هر متخصص ۳ نفر کمک متخصص وجود دارد، البته این بدان معنا نیست که تعداد کتابداران کمک متخصص بالاتر حد استاندارد است بلکه نشان‌دهنده کمبود شدید کتابداران متخصص است. در بند ۳-۲-۵ استاندارد نیروی انسانی آمده است که میانگین نسبت مجموع کتابداران متخصص و کمک متخصص به کل کارمندان ۶۰ درصد است، یعنی به ازای هر ۲۰ نفر کارمند کتابخانه ۱۲ نفر باید تحصیلات کتابداری داشته باشند. با توجه به این استاندارد باید از ۹۴ نفر کارمند کتابخانه‌های مورد مطالعه ۵۶ نفر متخصص و کمک متخصص کتابداری باشند درحالی‌که تنها ۴۵ نفر (۴۷/۸ درصد) حائز این شرایط هستند و در این قسمت نیز پایین‌تر از حد استاندارد است.

در بررسی میزان تخصص مدیران کتابخانه‌ها عبدالحسین زاده و علوی در تحقیقاتی جداگانه به این نتیجه رسیدند که مدیران کتابخانه‌های مورد مطالعه از تخصص کتابداری برخوردار نیستند، ولی برخلاف نظر آنها نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در کتابخانه‌های مورد مطالعه از کل نیروهایی که مدیریت کتابخانه‌ها را برعهده دارند ۹۰ درصد شرایط احراز این پست را دارند، زیرا دارای تخصص در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشند.

در بحث فراوانی نیروهای متخصص در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های مورد مطالعه یافته‌ها نشان می‌دهند که بیشترین نیروها (۲۲/۲ درصد) در بخش فهرست‌نویسی به فعالیت مشغول‌اند. دومین بخش از لحاظ فراوانی نیروی انسانی متخصص، ریاست کتابخانه‌هاست که ۲۰ درصد از کل نیروهای متخصص را شامل می‌شود و کمترین نیروهای متخصص در بخش مجموعه‌سازی و رایانه با ۲/۲ درصد به خدمت مشغول می‌باشند. علوی نیز در پژوهش خود به نتایج مشابهی دست یافت. فراوانی نیروهای غیرمتخصص کتابداری در بخش‌های مختلف کتابخانه‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد که بیشترین این نیروها (۲۶/۵ درصد) در بخش امانت و گردش کتاب به فعالیت مشغول‌اند. دومین بخش از لحاظ فراوانی نیروی غیرمتخصص، بخش رایانه با ۲۰/۴ درصد است. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که در کل کتابخانه‌های مورد مطالعه ۴۵ نفر کتابدار وجود دارد، که در ۱۰ کتابخانه دانشگاهی به فعالیت مشغول‌اند. درحالی‌که مطابق با استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران باید ۱۱۸ نفر کتابدار متخصص و نیمه متخصص در این کتابخانه‌ها فعالیت داشته باشند که این نشان‌دهنده این واقعیت است که ۷۳ نفر تحصیل کرده کتابداری کمتر از استاندارد می‌باشد؛ یعنی تعداد متخصصان ۳۸/۱ درصد استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی است. در کتابخانه‌های مذکور تنها کتابخانه‌ای که بیش از حد استاندارد نیروی متخصص کتابداری دارد کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی است که مطابق استانداردها باید ۱۳

نفر متخصص و نیمه‌متخصص کتابداری داشته باشد درحالی‌که در این کتابخانه ۱۶ نفر حائز این شرایط می‌باشند. در رتبه بعدی دانشکده داروسازی، با دارا بودن ۱۰۰ درصد استاندارد، جای دارد و دانشکده پزشکی نیز با داشتن ۵۰ درصد استاندارد نیروی انسانی متخصص در رتبه سوم قرار دارد. ضعیف‌ترین کتابخانه‌ها، از نظر نیروی انسانی متخصص در کتابخانه‌های مورد مطالعه، کتابخانه دانشکده علوم است، که بر اساس استاندارد باید ۱۶ نفر متخصص و کمک متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته باشد درحالی‌که تنها ۲ نفر با شرایط فوق در این کتابخانه وجود دارد و تنها ۱۲/۵ درصد رقم استاندارد نیروی انسانی کتابخانه‌های دانشگاهی را داراست.

از لحاظ تعداد نیروهای غیرمتخصص کتابخانه مرکزی علوم پزشکی مطابق استاندارد باید ۸ نفر از این نیروها را در اختیار داشته باشد، درحالی‌که ۲۰ نفر از این نیروها در کتابخانه مشغول می‌باشند و این بیش از دو برابر استاندارد است. همچنین دانشکده بهداشت و دانشکده داروسازی هرکدام با داشتن ۱۰۰ درصد استاندارد در رتبه بعد قراردارند. ضعیف‌ترین کتابخانه از دارا بودن نظر نیروی غیرمتخصص کتابخانه دانشکده علوم با داشتن ۲۰ درصد استاندارد می‌باشد.

در مجموع، نیروی انسانی متخصص کتابخانه‌های دانشگاهی مورد مطالعه ۳۸/۱ درصد از استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران را دربرمی‌گیرد و مجموع نیروهای غیرمتخصص شاغل در این کتابخانه هم ۶۸ درصد استاندارد است.

مطابق یافته‌ها تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های مورد پژوهش در مقابل رقم استاندارد بسیار ناچیز است و در واقع می‌توان گفت که تمامی کتابخانه‌های مورد بررسی دارای مجموعه‌هایی بسیار پایین‌تر از حد استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران هستند. در کل می‌توان گفت که مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه رازی و علوم پزشکی با استانداردهای ذکر شده فاصله زیادی دارند. از این لحاظ وضعیت موجود می‌تواند نگران‌کننده باشد، زیرا تعداد منابع استاندارد که در این کتابخانه‌ها باید وجود داشته باشد ۱۵۷۲۸۲۰ می‌باشد، درحالی‌که موجودی مجموعه کل کتابخانه‌ها ۲۸۵۸۰۲ منبع (۱۸/۱ درصد) است. یافته‌ها نشان می‌دهند کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی با دارا بودن ۴۵/۶ درصد منابع مورد نیاز، بر اساس استاندارد، بهترین کتابخانه از نظر نزدیک بودن به مجموعه استاندارد است و کتابخانه دانشکده فنی با ۳۳/۱ درصد منابع استاندارد در رتبه دوم و کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه رازی با داشتن ۲۹/۸ درصد مجموعه استاندارد در رتبه سوم قرار دارند. کتابخانه دانشکده داروسازی با ۵/۲ درصد دارای ضعیف‌ترین مجموعه نسبت به استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است.

در مجموع می‌توان اینگونه استنباط کرد که میانگین مجموعه کلیه کتابخانه‌ها تنها ۱۸/۱ درصد از تعداد استاندارد را دربرمی‌گیرد و با توجه به درجه‌بندی‌ای که برای سطوح استاندارد تعریف شد، می‌توان نتیجه گرفت که در بخش مربوط به مجموعه، تمام کتابخانه‌های مورد پژوهش جزء کتابخانه‌های

درجه ۴ محسوب می‌شوند، زیرا تمام آنها دارای مجموعه‌هایی پایین‌تر از ۵۰ درصد استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران هستند که این وضعیت به هیچ‌وجه شایسته این دانشگاه‌ها نیست و باید هرچه سریع‌تر به تقویت مجموعه آنها پرداخت.

از نظر نیروی انسانی متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی، کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی وضعیت نسبتاً بهتری دارند؛ زیرا بر اساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در کتابخانه‌های این دانشگاه باید ۲۸ نفر وجود داشته باشند، در حالی که تعداد نیروهای متخصص موجود ۲۳ نفر (۸۲/۱ درصد) می‌باشند. در کتابخانه‌های دانشگاه رازی مطابق استاندارد باید ۹۰ نفر نیروی متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی وجود داشته باشند، ولی تعداد کتابدار متخصص موجود در کتابخانه‌های این دانشگاه ۲۲ نفر (۲۴/۴ درصد) است. در نتیجه می‌توانیم بگوییم که از نظر نیروی انسانی متخصص کتابخانه‌های هر دو دانشگاه علوم پزشکی و رازی زیر استاندارد هستند، ولی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی، با ۸۲/۱ درصد، در مقایسه با دانشگاه رازی، با ۲۴/۴ درصد، بهتر است. از نظر نیروهای غیرمتخصص نیز باید بگوییم کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی وضعیتی بسیار مطلوب و بالای سطح استاندارد دارند، زیرا نیروی انسانی غیرمتخصص طبق استاندارد باید ۱۷ نفر وجود داشته باشند در حالی که ۲۸ نفر یعنی ۱۶۴/۷ درصد از این نیروها هم اکنون در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی مشغول به خدمت می‌باشند. در دانشگاه رازی مطابق استاندارد باید ۵۵ نفر نیروی

غیرمتخصص داشته باشند، در حالی که تنها ۲۱ نفر یعنی ۳۸/۱ درصد استاندارد از این نیروها در کتابخانه‌های دانشگاه رازی وجود دارند. در مجموع، می‌توانیم بگوییم که وضعیت نیروی انسانی در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی خیلی بهتر از دانشگاه رازی است و به استاندارد نزدیک‌تر می‌باشد.

مقایسه کلی مجموعه کتابخانه‌های دو دانشگاه علوم پزشکی و رازی کرمانشاه نشان می‌دهد از نظر تعداد منابع موجود، کتابخانه‌های هر دو دانشگاه در وضعیت بسیار نامطلوبی قرار دارند، ولی در مقایسه با یکدیگر می‌توانیم بگوییم که کتابخانه‌های دانشگاه رازی با داشتن ۱۴۵۹۶۲ منبع (۱۹/۵ درصد) وضعیت بهتری از کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی با ۱۳۹۸۴۰ منبع (۱۷ درصد) دارد. در مجموع در کل کتابخانه‌های دو دانشگاه مطابق استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران باید ۱۵۷۲۸۲۰ منبع وجود داشته باشد، در حالی که می‌بینیم در این کتابخانه‌ها تنها ۲۸۵۸۰۲ منبع (۱۸/۱ درصد) وجود دارد و کتابخانه‌های این دو دانشگاه با کسری ۱۲۸۷۰۱۸ منبع روبه‌رو می‌باشند.

پیشنهادات

با توجه به نتایج این پژوهش و بررسی مشکلات و موانع مربوط به ارزیابی کمی مجموعه و نیروی انسانی کتابخانه‌های مورد پژوهش، پیشنهادات و راهکارهای زیر به منظور رفع پاره‌ای از آنها ارائه می‌گردد:

۱. جذب و به‌کارگیری نیروهای متخصص کتابداری و اطلاع‌رسانی تا رسیدن به حد

نصاب استاندارد؛

۲. جذب نیروهای غیرمتخصص جهت انجام کارهای غیرتخصصی در کتابخانه؛
۳. سپردن مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی به کتابداران متخصص؛ و
۴. افزایش بودجه کتابخانه‌های دانشگاهی جهت خرید کتاب، نشریه، و دیگر مواد کتابخانه‌ای جهت تأمین نیاز مراجعان و رسیدن به حد استاندارد.

منابع

۱. آشور، محمد صالح. «ارزشیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی سعودی براساس استانداردهای ACRL». ترجمه محسن نوکارتی. **پیام کتابخانه**، دوره دوم، ۴ (زمستان ۱۳۷۱): ۱۱۸-۱۲۴.
۲. احمدی پور، مهدی. «بررسی و ارزیابی کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه مازندران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۳. اسدی، اصغر. «ساختار سازمانی کتابخانه‌های دانشگاهی». **اطلاع‌رسانی**، دوره پانزدهم، ۳ و ۴ (۱۳۷۹): ۲۷-۳۹.
۴. اشراق جهرمی، محمدناصر. «ارزشیابی مجموعه و خدمات کتابخانه‌های مراکز تربیت معلم تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۵. اعظمی ساردوئی، محمد. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های تابعه دانشگاه علوم پزشکی کرمان و مقایسه آن با استانداردهای معتبر دانشگاهی». **پیام کتابخانه**، دوره نهم، ۳ (۱۳۷۸): ۱۲-۲۱.
۶. تعاونی (خالقی)، شیرین، و دیگران. **استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران**. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰.
۷. خانی پور، رضا. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش تهران». **پیام کتابخانه**، دوره نهم، ۳ (۱۳۷۸): ۵۸-۷۳.
۸. دیانی، محمدحسین. **روشهای تحقیق در کتابداری**. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۹.
۹. سهی راد، فرشته. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی و مقایسه آن با استانداردهای دانشگاهی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۵.
۱۰. عبدالحسین زاده، محمدحسین. «بررسی سیر تحول و ارزیابی کتابخانه‌های دانشگاه تبریز». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۱۱. علوی، سهیلا. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه ارومیه». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.
12. Association of College Research Libraries. **ACRL Standards**. Chicago: Association of College & Research Libraries, 1986.
13. Nzotta, B. "An evaluative study of college of education libraries in Nigiria". **Hek AID of Library Science**, Vol. 218 (1989): 305 - 318.
14. Ogundipe, O. "Personal standard for university libraries". **Library Scientist**, Vol.9 (1982): 20 - 29.
15. Wilson, S. W. **A study of academic libraries in selected institutions of higher learning in Mississippi**. Mississippi: University of Mississippi, 1989.

تاریخ تأیید: ۱۳۸۷/۱۰/۱۶